

MARTA TUŹNIK

POSTĘPOWANIE W PRZEDMIOCIE
UDZIELENIA ZEZWOLENIA
NA DOBROWOLNE PODDANIE SIĘ
ODPOWIEDZIALNOŚCI
W POSTĘPOWANIU KARNYM SKARBOWYM

I. Charakter prawny dobrowolnego poddania się odpowiedzialności

Konstrukcja postępowania w przedmiocie dobrowolnego poddania się odpowiedzialności została uregulowana w dwóch oddalonych od siebie rozdziałach Kodeksu karnego skarbowego w rozdziale 2 „Zaniechanie ukarania sprawcy” oraz w rozdziale 16 „Zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności”. Dodatkowo postępowanie to, na co wskazuje art. 22 § 2 k.k.s., jest zaliczane do środków karnych. W związku z tym powstaje wątpliwość co do charakteru prawnego tego trybu szczególnego.

Ustalenie natury dobrowolnego poddania się odpowiedzialności na podstawie samej tylko systematyki kodeksowej i lokaty przepisów nie jest zadaniem łatwym¹. Na niejasność charakteru tej instytucji wskazuje T. Grzegorzczak, którego zdaniem w dawnej ustawie karnej skarbowej z 1971 r. instytucja ta była słusznie traktowana jako konstrukcja karnoprosesowa.

Obecnie niejasność bierze się stąd, że instytucja ta jest traktowana równocześnie jako środek karny i jako instytucja z zakresu zaniechania ukarania sprawcy².

Wątpliwości w tym zakresie potwierdza również A. Świątłowski, stwierdzając, że z jednej strony dobrowolne poddanie się odpowiedzialności jest środkiem karnym (art. 22 § 2 pkt. 1 k.k.s.), z drugiej zaś polega na uiszczeniu pewnej kwoty tytułem grzywny, a także w miarę potrzeby wyrażeniu zgody na przepadek przedmiotów, względnie ściągnięcie równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów. Kara grzywny jest wymieniona jako jedna z kar za przestępstwa skarbowe (art. 22 § 1 pkt. 1 k.k.s.). Przepadek przedmiotów i ściągnięcie równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów są z kolei, tak jak dobrowolne poddanie się

¹ A. Świątłowski, *Jedna czy wiele procedur karnych*, Sopot 2008, s. 198.

² T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 137.

odpowiedzialności, środkami karnymi (22 § 1 pkt 2 i 3 k.k.s.). Jeżeli więc da się prymat karnoprosesowej charakterystyce tej instytucji i w zgodzie z tytułem rozdziału mieszczącego w sobie art. 17 i art. 18 k.k.s. uzna się, że jest to zaniechanie ukarania sprawcy, będzie to pozostawać w pewnej sprzeczności z zaliczeniem dobrowolnego poddania się odpowiedzialności do środków karnych. Nie będzie natomiast sprzeczności z tytułem działu zawierającego przepisy proceduralne, wszak pociągnięcie do odpowiedzialności karnej nie musi koniecznie polegać na ukaraniu³. Uznaje więc, że istotą dobrowolnego poddania się odpowiedzialności jest dobrowolne zaakceptowanie dolegliwości, którą jest ekwiwalent kary grzywny oraz przepadek lub ściągnięcie jego równowartości. Jedynym sposobem, żeby pogodzić to z tytułem rozdziału obejmującego art. 17 i 18 k.k.s., jest – jego zdaniem – przyjęcie założenia, iż w prawie karnym skarbowym „ukaraniem” jest wyłącznie reakcja za czyn zabroniony, polegająca na wymierzeniu jednej z kar. Poprzestanie na środku karnym nie jest zaś „ukaraniem”, lecz innym sposobem reakcji, polegającym na pociągnięciu do odpowiedzialności, niemniej zastępczym wobec ukarania⁴.

Wydaje się, że powyższe uzasadnia mieszany charakter materialno-procesowy dobrowolnego poddania się odpowiedzialności. Wyrazicielami tego poglądu są również S. Steinborn, I. Zgoliński oraz J. Sawicki. Ten ostatni uważa, że trudno omawianej instytucji przypisać czysto procesowy charakter. Wynika to z faktu, że sam ustawodawca połączył w niej zarówno funkcję prawa materialnego, jak i prawa procesowego, co znajduje swe praktycznie odzwierciedlenie także od strony formalnej, poprzez usytuowane przedmiotowych przepisów tak w części materialnej, jak i procesowej kodeksu karnego skarbowego⁵.

Natomiast – zdaniem J. Michalskiego – instytucja dobrowolnego poddania się odpowiedzialności nie zmieniła swojego charakteru w stosunku do uregulowań ustawy karnej skarbowej z 1971 r. Zmiany wprowadzone w kodeksie karnym skarbowym, poza rezygnacją z wpisu do rejestru karnego, mają charakter procesowy, a nie materialny, bowiem orzeka sąd, a nie finansowy organ postępowania przygotowawczego⁶. Usytuowanie postępowania w przedmiocie dobrowolnego poddania się odpowiedzialności w dwóch rozdziałach kodeksu karnego skarbowego, moim zdaniem, stanowi wystarczający powód do przyznania tej instytucji charakteru mieszanego materialno-procesowego.

³ A. Świątłowski, *Jedna...*, s. 198–199.

⁴ *Ibidem*, s. 200.

⁵ S. Steinborn, *Porozumienia w polskim procesie karnym. Skazanie bez rozprawy i dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej*, Kraków 2005, s. 101; J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania sprawcy w prawie karnym skarbowym*, (w:) *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, (red.) L. Bogunia, Wrocław 2001, tom IX, s. 358; I. Zgoliński, *Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w prawie karnym skarbowym*, Warszawa 2011, s. 67.

⁶ J. Michalski, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego*, Warszawa 2000, s. 44.

II. Przesłanki dobrowolnego poddania się odpowiedzialności

Postępowanie w przedmiocie udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności obejmuje dwie fazy: negocjacyjną oraz decyzyjną. Procedura negocjacyjna ma miejsce między sprawcą a finansowym organem postępowania przygotowawczego w sprawie wniosku sprawcy o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Fazę tę kończy wniosek organu finansowego postępowania przygotowawczego do sądu o udzielenie sprawcy zezwolenia lub postanowienie o odmowie wystąpienia z tym wnioskiem. Faza druga (decyzyjna) to postępowanie przed sądem w przedmiocie powyższego wniosku⁷. Finansowym organem postępowania przygotowawczego są: urząd skarbowy, inspektor kontroli skarbowej oraz urząd celny (art. 53 § 37 k.k.s.), a niefinansowymi organami: Straż Graniczna, Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmeria Wojskowa oraz Centralne Biuro Antykorupcyjne (art. 53 § 38 k.k.s.).

Przesłanki tego postępowania można podzielić na pozytywne oraz negatywne. Wśród przesłanek pozytywnych można wyróżnić: przesłanki ogólne i szczegółowe. Przesłanka ogólna to nie budząca wątpliwości wina sprawcy i okoliczności popełnienia przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego (art. 17 § 1 k.k.s.). Musi to wynikać z wniosku finansowego organu postępowania przygotowawczego do sądu o zastosowanie tej instytucji. Ustawa nie wymaga, aby sprawca przyznał się do winy. Trudno jednak sobie wyobrazić sytuację, gdy sprawca całkowicie zaprzecza popełnieniu czynu zabronionego, występując jednocześnie z wnioskiem o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Jednakże nawet przyznanie się do winy nie zwalnia finansowego organu postępowania przygotowawczego od obowiązku zbadania i ustalenia rzeczywistego stanu faktycznego. W razie powstania wątpliwości w tym zakresie sąd nie powinien uwzględnić wniosku⁸.

W myśl poglądu Sądu Najwyższego „zgodnie z brzmieniem normy zawartej w przepisie art. 17 § 1 k.k.s., sąd może udzielić zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, jeżeli wina sprawcy i okoliczności popełnienia przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego nie budzą wątpliwości. Powyższy wymóg odnosi się tu wprost do sądu udzielającego zezwolenia, ale jest oczywiste, że dotyczy on także organu finansowego, który występuje z wnioskiem do sądu o udzielenie zezwolenia (art. 145 k.k.s.). Sam fakt złożenia przez sprawcę wniosku nie przesądza o jego winie czy sprawstwie. Powinny one wynikać z całokształtu okoliczności sprawy. Nie wymaga się tu wyraźnie przyznania się sprawcy do winy, ale przy braku przyznania należy tym bardziej wnikliwie i ostrożnie ocenić zebrany

⁷ Por. T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 575; R. Kubacki, A. Bartosiewicz, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 118.

⁸ W. Kotowski, B. Kurzępa, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 75–76; G. Skowronek, *Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności na gruncie Kodeksu karnego skarbowego*, Prok. i Pr. 2005, nr 3, s. 157.

materiał dowodowy, choć jest równie oczywiste, że samo przyznanie też nie przesądza automatycznie o sprawstwie i winie przyznającego się. Zarówno zatem organ finansowy, jak i sąd powinny ocenić materiał dowodowy w kontekście oświadczenia dowodowego (wyjaśnień) podejrzanego i na ich podstawie, a nie na jego wniosek o zezwolenie na poddanie się karze, ustalić, czy spełniony jest warunek wynikający z art. 17 § 1, a dotyczący jasności co do winy i sprawstwa wnioskującego⁹.

Przesłankami szczegółowymi są:

- 1) uiszczenie w całości wymagalnej należności publicznoprawnej, jeżeli w związku z przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym nastąpiło uszczuplenie tej należności (art. 17 § 1 pkt 1 k.k.s.);
- 2) uiszczenie kwoty odpowiadającą co najmniej najniższej karze grzywny grożącej za dany czyn zabroniony (art. 17 § 1 pkt 2 k.k.s.);
- 3) wyrażenie zgody na przepadek przedmiotów, co najmniej w takim zakresie, w jakim ten przepadek jest obowiązkowy, a w razie niemożności złożenia tych przedmiotów – uiszczenie ich równowartości pieniężnej; chyba, że przepadek dotyczy przedmiotów, których wytwarzanie, posiadanie, obrót, przewóz, przenoszenie lub przesyłanie jest zabronione (art. 16 § 2 zdanie trzecie k.k.s.) oraz albo uiszczono należność publicznoprawną dotyczącą przedmiotów zagrożonych przepadkiem, chyba, że należność ta jest niewspółmiernie niska do kwoty równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów albo przepadek dotyczy przedmiotów, których wytwarzanie, posiadanie, obrót, przewóz, przenoszenie lub przesyłanie jest zabronione lub które zostały specjalnie przysposobione do popełnienia czynu zabronionego (art. 31 § 3 pkt 2 k.k.s.) – (art. 17 § 1 pkt 3 k.k.s.);
- 4) uiszczenie co najmniej zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 grudnia 2005 r. w sprawie wysokości zryczałtowanych kosztów postępowania związanych ze zgłoszeniem wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe¹⁰ wynosi ona 1/12 minimalnego miesięcznego wynagrodzenia przy wykroczeniach skarbowych i 1/10 tego wynagrodzenia przy przestępstwach skarbowych) – (art. 17 § 1 pkt 4 k.k.s.)¹¹.

Przesłanki pozytywne muszą wystąpić kumulatywnie. Jednakże zgodnie z trafnym stanowiskiem Sądu Najwyższego tylko przesłanki określone w art. 17 § 1 pkt 1–3 k.k.s. są materialnoprawnymi warunkami udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności¹². Przesłanka polegająca na uiszczeniu co

⁹ Postanowienie SN z dnia 25 maja 2005r., III KK 84/05, niepubl.

¹⁰ Rozporządzenie to stanowi delegację ustawową przepisu art. 143 § 6 k.k.s. (Dz.U. Nr 244, poz. 2074).

¹¹ D. Świecki, *Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w kodeksie karnym skarbowym*, PS 2001, nr 3, s. 107; R. Kubacki, A. Bartosiewicz, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 118; W. Bednarek, J. Dobkowski, Z. Kopacz, *Podstawowe instytucje prawa karnego skarbowego: tablice poglądowe*, Olsztyn 2001, s. 55.

¹² Uchwała SN z dnia 25 października 2000r., I KZP 24/00, OSNKW 2000, nr 11–12, poz. 96.

najmniej zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania ma charakter procesowy (art. 17 § 1 pkt 4 k.k.s.). Art. 17 § 1 pkt 2 i 3 k.k.s. nakłada obowiązki polegające na uiszczeniu kwoty odpowiadającej co najmniej najniższej karze grzywny grożącej za dany czyn zabroniony oraz wyrażeniu zgody na przepadek przedmiotów lub ewentualne uiszczenie ich równowartości pieniężnej bezpośrednio na samego sprawcę. Natomiast obowiązek uiszczenia należności publicznoprawnej oraz zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania (art. 17 § 1 pkt 1 i 4 k.k.s.) nie jest kierowany pod adresem sprawcy („uiszczono”), co oznacza, że może je spełnić inny podmiot, np. w którego imieniu sprawca działał¹³.

Negatywnymi przesłankami trybu dobrowolnego poddania się odpowiedzialności są:

- 1) przestępstwo skarbowe zagrożone jest karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności (art. 17 § 2 pkt 1 k.k.s.);
- 2) przestępstwo skarbowe zagrożone tylko karą grzywny popełniono umyślnie, powodując uszczuplenie należności publicznoprawnej dużej wartości lub wartość przedmiotu czynu zabronionego jest duża (art. 37 § 1 k.k.s.) oraz w warunkach określonych w art. 38 § 2 (niektóre przypadki nadzwyczajnego obostrzenia kary przy wielkiej wartości przedmiotu czynu zabronionego) – art. 17 § 2 pkt 2 k.k.s.;
- 3) zgłoszono interwencję co do przedmiotu podlegającego przepadkowi, chyba że zostanie ona cofnięta przez interwenienta do czasu wniesienia aktu oskarżenia do sądu (art. 17 § 2 pkt 3 k.k.s.)¹⁴.

Nie można stosować tej instytucji w razie popełnienia przestępstwa skarbowego w okolicznościach zaostrzających karę (art. 37 § 1 i art. 38 § 2 k.k.s.), gdyż przy zaostrzeniu takim można za czyn zagrożony grzywną wymierzyć karę ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności. Wydaje się oczywiste, że możliwość orzeczenia kary ograniczenia wolności albo kary pozbawienia wolności wyłącza wydanie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Chodzi o to, że dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, jako rezultat negocjacji między organem procesowym a sprawcą, nie może wykraczać poza zagrożenie karą o dolegliwości ekonomicznej. W przeciwnym razie w odbiorze społecznym mogłoby się pojawiać wrażenie, że można sobie „kupić wolność za pieniądze”.

Trafnie wskazuje się w literaturze, że podstawowe znaczenie ma przyjęcie od początku właściwej kwalifikacji prawnej czynu, której dotyczy wniosek o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności¹⁵.

¹³ W. Kotowski, B. Kurzępa, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 76; J. Sawicki, *Zaniechania ukarania jako element polityki karnej w prawie karnym skarbowym*, Wrocław 2011, s. 201.

¹⁴ R. Kubacki, A. Bartosiewicz, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 119; J. Deliś, *Problematyka prawa karnego skarbowego*, Warszawa 2002, s. 16; A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Leksykon prawa karnego skarbowego*, Wrocław 2005, s. 96; W. Bednarek, J. Dobkowski, Z. Kopacz, *Podstawowe instytucje...*, s. 55.

¹⁵ J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania sprawcy...*, s. 356; tenże, *Zaniechanie ukarania jako element...*, s. 205; M. Stepanów, *Konsensualne rozstrzygnięcie w sprawach karnych skarbowych*, Prok. i Pr. 2001, nr 11, s. 68; Z. Gostyński, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego. Tytuł II: Postępowanie w sprawach o prze-*

Sąd, udzielając zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, orzeka:

- 1) tytułem kary grzywny kwotę uiszczoną przez sprawcę;
- 2) przepadek przedmiotów tylko w takich granicach, w jakich sprawca wyraził na to zgodę, a w razie niemożności ich złożenia – uiszczył ich równowartość pieniężną (art. 18 § 1 pkt 1 i 2 k.k.s.)¹⁶.

Prawomocny wyrok o zezwoleniu na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności nie podlega wpisowi do Krajowego Rejestru Karnego (art. 18 § 2 k.k.s.).

Uiszczenie określonej kwoty tytułem kary grzywny za przestępstwo skarbowe w drodze dobrowolnego poddania się odpowiedzialności nie stanowi przesłanki recydywy skarbowej określonej w art. 37 § 1 pkt 4 (art. 18 § 3 k.k.s.). Skoro dobrowolne poddanie się odpowiedzialności nie jest ani skazaniem, ani karą, to w stosunku do takiego sprawcy przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego nie stosuje się prawnych następstw skazania, tj. konsekwencji wynikających bądź z mocy prawa bądź ustalonych przez właściwe organy¹⁷. Sprawca czynu może w dalszym ciągu, jeżeli wcześniej nie był karany, otrzymać zaświadczenie stwierdzające niekaralność za przestępstwo skarbowe¹⁸.

Przepis art. 18 § 1 k.k.s. nie wymienia zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania jako składnika orzeczenia o zezwoleniu na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. W związku z tym nie ma potrzeby, aby wyrok sądu zawierał takie rozstrzygnięcie¹⁹.

III. Faza negocjacyjna postępowania w przedmiocie dobrowolnego poddania się odpowiedzialności

Przebieg postępowania w przedmiocie dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, jak już wskazano, można podzielić na dwie fazy: negocjacyjną (art. 142–147 k.k.s.) oraz decyzyjną (art. 148–149 k.k.s.).

Wniesienie do sądu wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności wymaga zarówno uprzedniego wszczęcia postępowania przygotowawczego, jak i przedstawienia zarzutów, gdyż wniosek organu finan-

stępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe. Tytuł III: Postępowanie wykonawcze, Warszawa 2000, s. 228; I. Zgoliński, *Dobrowolne poddanie się...*, s. 111.

¹⁶ W. Bednarek, J. Dobkowski, Z. Kopacz, *Podstawowe instytucje...*, s. 56.

¹⁷ Uzasadnienie Rady Ministrów RP do projektu ustawy – Kodeks karny skarbowy, (w:) Kodeks karny skarbowy z wprowadzeniem J. Sobczaka, Warszawa 1999, s. 152.

¹⁸ M. Stepanów, *Konsensualne rozstrzygnięcie...*, s. 68; Zob. ustawa z dnia 24 maja 2000r. o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz.U. Nr 50, poz. 580 z późn. zm.).

¹⁹ Zob. W. Kotowski, B. Kurzępa, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 83; D. Świecki, *Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności...*, s. 109–110.

sowego powinien bowiem zawierać dokładne określenie zarzucanego sprawcy czynu²⁰.

W postępowaniu prowadzonym przez finansowy organ postępowania przygotowawczego, zanim wniesiono akt oskarżenia, sprawca przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego może zgłosić wniosek o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności (art. 142 § 1 k.k.s.).

Wniosek o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności może być złożony *verba legis* „zanim wniesiono akt oskarżenia” (art. 142 § 1 k.k.s.), a więc także po końcowym zaznajomieniu z materiałami dochodzenia. Termin powyższy ma charakter prekluzyjny i wniosek złożony po wniesieniu aktu oskarżenia jest bezskuteczny. Jest natomiast możliwy w razie zwrotu sprawy przez sąd do uzupełnienia postępowania przygotowawczego (art. 345, 397, 437 § 2 k.p.k.), a także gdyby prokurator, któremu przekazano do wniesienia akt oskarżenia (art. 155 § 2 k.k.s.), zarządził uzupełnienie dochodzenia (art. 331 § 1 k.p.k.)²¹.

Przed pierwszym przesłuchaniem finansowy organ postępowania przygotowawczego jest obowiązany pouczyć sprawcę także o prawie złożenia takiego wniosku (art. 142 § 2 k.k.s.). W tym zakresie ustawodawca wykazał niekonsekwencję polegającą na tym, że w świetle art. 142 § 2 k.k.s. nałożył obowiązek pouczenia sprawcy czynu karnego skarbowego o prawie złożenia takiego wniosku przed pierwszym przesłuchaniem, ale uczynił to jedynie wobec finansowego organu postępowania przygotowawczego. Być może było to wynikiem tego, że uprawnionym do prowadzenia negocjacji ze sprawcą jest wyłącznie finansowy organ postępowania przygotowawczego. W niczym nie zmienia to faktu, jak słusznie podnosi się w literaturze, że sprawca może taki wniosek złożyć również przed niefinansowym organem postępowania przygotowawczego i o uprawnieniu takim powinien być pouczony, także przez niefinansowy organ postępowania przygotowawczego, choć *expressis verbis* nie wynika to z ustawy²².

Pouczenie sprawcy o prawie złożenia przedmiotowego wniosku przed pierwszym przesłuchaniem oznacza, że do tego pouczenia dochodzi po ogłoszeniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów lub poinformowaniu o treści zarzutu, ale przed przesłuchaniem określonej osoby w charakterze podejrzanego. Brak pouczenia lub mylne pouczenie nie może wywoływać ujemnych skutków dla uczestnika postępowania karnego skarbowego (art. 16 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Wobec tego należy przyjąć, że wniesienie aktu oskarżenia w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe, w której dopuszczalne jest zastosowanie insty-

²⁰ H. Skwarczyński, *Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w Kodeksie karnym skarbowym*, MP 2006, nr 4, s. 30.

²¹ T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy...*, 2006, s. 578; J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania jako element...*, s. 234.

²² H. Skwarczyński, *Uprawnienia Straży Granicznej w postępowaniu o przestępstwa i wykroczenia skarbowe*, WPP 2003, nr 3, s. 101–102; tenże, *Uprawnienia Żandarmerii Wojskowej w postępowaniu karnym skarbowym*, WPP 2001, nr 3–4, s. 36–37; tenże, *Udział Policji w postępowaniu karnym skarbowym*, Prz. Pol. 2001, nr 3, s. 115; I. Zgoliński, *Dobrowolne poddanie się...*, s. 130.

tucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, bez uprzedniego pouczenia sprawcy o prawie do złożenia wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, może determinować wydanie przez sąd postanowienia o zwrocie sprawy w celu uzupełnienia braku w zakresie omawianego pouczenia (art. 345 § 1 w zw. z art. 339 § 3 pkt 4 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Ponadto sąd ma taką możliwość także wówczas, gdy pouczenie nie obejmowało poinformowania sprawcy o czynnościach, jakich powinien dopełnić przed wystąpieniem do sądu z wnioskiem o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności²³.

Jeżeli sprawcą jest osoba w wieku po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, wniosek o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności może w jego imieniu zgłosić przedstawiciel ustawowy (art. 142 § 3 k.k.s.). Trafnie wskazuje się w literaturze, że możliwość złożenia wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności nie wyklucza wniesienia takiego wniosku przez samego małoletniego sprawcę. Do takiego stwierdzenia uprawnia treść art. 76 k.p.k. stanowiącego m.in., że przedstawiciel ustawowy może podejmować na korzyść nieletniego oskarżonego wszelkie czynności procesowe, w tym składać wnioski. Jednocześnie przepis art. 76 k.p.k. nie pozbawia tego prawa małoletniego sprawcę²⁴. Wobec tego słusznie przyjmuje się, że z wnioskiem o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności może wystąpić sam małoletni sprawca przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego.

Wniosek sprawcy o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności może być złożony na piśmie albo ustnie do protokołu (art. 142 § 4 k.k.s.). Wybór formy należy do sprawcy. Złożenie ustne wniosku przed finansowym organem postępowania przygotowawczego wymaga zaprotokołowania przez ten organ. Może to być osobny protokół, lecz gdy zgłoszenie wniosku nastąpiło w trakcie przesłuchania, nie jest uchybieniem wpisanie treści wniosku do protokołu przesłuchania²⁵.

IV. Treść i forma wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności

Składając wniosek o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, należy łącznie uiścić:

- 1) należność publicznoprawną, jeżeli w związku z przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym nastąpiło uszczuplenie tej należności, chyba że do chwili zgłoszenia wniosku ta wymagalna należność została w całości uiszczona;

²³ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 687–688; J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania jako element...*, s. 234.

²⁴ A.R. Światłowski (w:) *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Światłowski, Gdańsk 2007, s. 756.

²⁵ Z. Gostyński, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego...*, s. 214.

- 2) tytułem kary grzywny kwotę odpowiadającą co najmniej jednej trzeciej minimalnego wynagrodzenia, a za wykroczenie skarbowe – kwotę odpowiadającą co najmniej jednej dziesiątej tego wynagrodzenia;
- 3) co najmniej zryczałtowaną równowartość kosztów postępowania (art. 143 § 1 k.k.s.). Do wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności należy dołączyć dowody wykonania wymienionych wyżej czynności (art. 142 § 4 k.k.s.)²⁶.

Poza tym w treści wniosku powinny znaleźć się: 1) dane osobowe sprawcy, 2) dokładne określenie czynu, 3) określenie kwalifikacji prawnej czynu, 4) wymienienie czynności sprawcy w związku z wypełnieniem warunków dobrowolnego poddania się odpowiedzialności polegających na: a) uiszczeniu należności publicznoprawnej, jeżeli w związku z przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym nastąpiło jej uszczuplenie, chyba, że do chwili zgłoszenia wniosku należność ta została w całości uiszczona, b) uiszczeniu tytułem grzywny kwoty odpowiadającej co najmniej jednej trzeciej minimalnego wynagrodzenia, a za wykroczenie skarbowe – kwoty odpowiadającej co najmniej jednej dziesiątej tego wynagrodzenia, c) uiszczeniu co najmniej zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania, d) wyrażeniu zgody na przepadek przedmiotów, a w razie niemożności ich złożenia – uiszczenie ich równowartości (art. 143 § 1–3 k.k.s.), 5) oznaczenie sądu właściwego do udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności (art. 145 § 2 k.k.s.).

Wniosek taki powinien zawierać uzasadnienie, które zgodnie z art. 145 § 3 k.k.s. może być ograniczone do wskazania dowodów świadczących o tym, że wina sprawcy i okoliczności popełnienia czynu zabronionego nie budzą wątpliwości, a nadto innych okoliczności świadczących o tym, że w danej sprawie można zezwolić na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, w szczególności ze względu na to, że jest to wystarczające dla zaspokojenia uzasadnionego interesu finansowego Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub innego uprawnionego podmiotu²⁷.

Analizując treść art. 143 § 1 k.k.s., powstają wątpliwości związane z tym, jak we wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności powinna być określona grzywna w przypadku przestępstwa skarbowego. Chodzi o to, czy należy w tym przypadku zastosować system stawek dziennych zgodnie ze wskazaniem art. 23 k.k.s. czy określać grzywnę kwotowo.

²⁶ J. Deliś, *Problematyka prawa...*, s. 16–17; W. Bednarek, J. Dobkowski, Z. Kopacz, *Podstawowe instytucje...*, s. 159; J. Sawicki, *Zarys prawa karnego skarbowego*, Warszawa 2007, s. 188; H. Wnękowska-Kryże, *Kodeks karny skarbowy. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2000, s. 209–211; A.M. Dereń, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz i omówienie przepisów*, Bydgoszcz 1999, s. 249–252; E. Chrzanowska, E. Góra, D. Jankowiak, *Kodeks karny skarbowy*, Gdańsk 2000, s. 23–24; L. Wojczewski, *Prawo karne skarbowe. Postępowanie karne skarbowe*, Szczytno 2002, s. 58–59; T. Stępień, K. Stępień, *Kodeks karny skarbowy z komentarzem*, Bielsko-Biała 1999, s. 64.

²⁷ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, tom II, Kraków 2006, s. 1080.

Oba przedstawione rozwiązania znajdują potwierdzenie w poglądach przedstawicieli doktryny²⁸.

J. Michalski uważa, że w ramach środka karnego, jakim jest dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, orzekana jest m.in. kara grzywny. Skoro tak, to w wypadku przestępstwa skarbowego kara taka musiałaby być określona w systemie stawek dziennych. W takim przypadku wniosek o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności zawierający jedynie wskazanie kwoty nie pozwoliłby dokonać ustalenia okoliczności, które powinny warunkować ilość stawek i wysokość jednej stawki. Musiałby więc być przez sąd nieuwzględniony (art. 147 k.k.s.) albo sprawa musiałaby być przekazana finansowemu organowi postępowania przygotowawczego do uzupełnienia braków (art. 345 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)²⁹.

Z. Radzikowska wywodzi, że ze sformułowania określonego w art. 18 § 1 pkt 1 k.k.s. wynika obowiązek kwotowego określenia sumy, którą sprawca przestępstwa skarbowego powinien uiścić tytułem grzywny. Jest to odstępstwo od obowiązującego w odniesieniu do przestępstw skarbowych tzw. systemu „dniówkowego”³⁰.

T. Grzegorzczak jest zdania, że jednym z warunków złożenia do sądu wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności jest to, żeby sprawca uiścił kwotę odpowiadającą co najmniej najniższej kwocie grzywny grożącej za dany czyn zabroniony (art. 17 § 1 pkt 2 i 3 k.k.s.). Kodeks nigdzie nie określa dolnej granicy grzywny, zatem – jego zdaniem – za przestępstwa skarbowe wynosi ona 10 stawek dziennych, przy czym wysokość jednej stawki wynosi nie mniej niż 1/30 minimalnego wynagrodzenia ani nie więcej niż jej czterystokrotność (art. 23 § 1 i 3 k.k.s.). Z dalszych przepisów kodeksu karnego skarbowego wynika, że w trakcie negocjacji sprawca powinien wpłacić w wypadku przestępstwa skarbowego kwotę równą co najmniej 1/3 minimalnego wynagrodzenia (art. 143 § 1 pkt 2 k.k.s.), a finansowy organ postępowania przygotowawczego może domagać się stosownych dopłat, przy czym w trybie dobrowolnego poddania się odpowiedzialności grzywna nie może być wyższa niż połowa sumy odpowiadającej górnej granicy ustawowego zagrożenia za dany czyn zabroniony (art. 146 § 2 pkt 1 k.k.s.). W przypadku przestępstw skarbowych należy więc najpierw ustalić wysokość jednej stawki dziennej grzywny z uwzględnieniem wskazań płynących z art. 23 § 3 k.k.s., a następnie wielkość całej kwoty, która nie może być wyższa niż iloczyn ustalonej stawki i połowy liczby stawek wynikających z zagrożenia grzywną przewidzianego w naruszonym przepisie części szczególnej kodeksu karnego skarbowego. Wobec tego najwyższą grzywnę za przestępstwo skarbowe regulowaną

²⁸ M. Marciniak, *Problematyka kary grzywny za przestępstwo skarbowe w przypadku wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności*, Prok. i Pr. 2006, nr 1, s. 100–102.

²⁹ J. Michalski, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego...*, s. 44.

³⁰ Z. Radzikowska, (w:) *Nowa kodyfikacja karna. Krótkie komentarze. Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, G. Bogdan, A. Nita, Z. Radzikowska, A.R. Śwątłowski, Warszawa 2000, s. 45.

w trybie dobrowolnego poddania się odpowiedzialności ustala się w następujący sposób: $400 \times (\text{minimalne wynagrodzenie} \times 1/30) \times 360$ ³¹.

M. Marciniak, aprobując stanowisko T. Grzegorzcyka, uważa, że finansowy organ postępowania przygotowawczego, kierując do sądu wniosek o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, powinien dla realizacji przesłanki określonej w art. 17 § 1 pkt 2 k.k.s. ustalić kwotę odpowiadającą co najmniej najniższej karze grzywny grożącej za dany czyn zabroniony. Oznacza to, że w przypadku przestępstw skarbowych powinien ustalić zarówno liczbę stawek, jak i wysokość jednej stawki, w sposób zgodny z art. 23 § 1 i 3 k.k.s., aby stwierdzić, jaka jest w danym przypadku najniższa kara grzywny. Następnie powinien podjąć negocjacje ze sprawcą co do wysokości kary, która nie może być niższa niż iloczyn wcześniej ustalonej liczby stawek i wysokości jednej stawki³².

Do takich samych ustaleń jak T. Grzegorzcyk i M. Marciniak prowadzą rozważania A.R. Światłowski, który uważa, że górna granica kwoty uiszczanej tytułem kary grzywny za przestępstwo skarbowe w drodze dobrowolnego poddania się odpowiedzialności to połowa czterystukrotności jednej trzydziestej minimalnego wynagrodzenia pomnożona przez maksymalną liczbę stawek dziennych przewidzianych w odpowiednim przepisie części szczególnej dla danego typu czynu zabronionego, a więc po odpowiednim przekształceniu – sześć i dwie trzecie minimalnego wynagrodzenia pomnożone przez liczbę stawek dziennych przewidzianych w przepisie części szczególnej za dane przestępstwo skarbowe³³. Inaczej co prawda wygląda sam zapis tego działania matematycznego, ale i tak prowadzi on do tego samego wyniku, co ustalenia T. Grzegorzcyka.

T. Razowski dowodzi, że kodeks karny skarbowy w żaden sposób nie różnicuje analizowanego środka karnego na gruncie przestępstw i wykroczeń skarbowych. Stałoby się normatywnie nieuzasadnione przyjęcie, że w wypadku pierwszej kategorii czynów karnych skarbowych jest uzasadnione określenie wskazanego obowiązku w systemie stawkowym, a w ramach drugiej z tych kategorii w systemie kwotowym. Tym samym odpada argument zróżnicowania na tle tego środka rozstrzygnięć dotyczących sprawców przestępstw skarbowych i sprawców wykroczeń skarbowych. Pogląd ten aprobuje J. Sawicki³⁴.

Jak słusznie podnosi się w literaturze, grzywna w systemie stawek dziennych jest w swoim założeniu sprawiedliwsza niż grzywna kwotowa, ponieważ ustalając liczbę stawek, bierze się pod uwagę społeczną szkodliwość czynu, natomiast ustalając wysokość jednej stawki, bierze się pod uwagę szeroko pojętą sytuację

³¹ T. Grzegorzcyk, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 141.

³² M. Marciniak, *Problematyka kary grzywny...*, s. 105.

³³ A.R. Światłowski (w:) *Kodeks karny skarbowy...*, G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Światłowski, s. 769–770.

³⁴ T. Razowski, *Sposób określenia we wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności kwoty uiszczanej przez sprawcę przestępstwa skarbowego*, PS 2004, nr 11/12, s. 149–150; J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania jako element...*, s. 199.

materialną sprawcy. Zgodnie z art. 23 § 3 k.k.s., ustalając stawkę dzienną, sąd bierze pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste, rodzinne, stosunki majątkowe oraz możliwości zarobkowe. Stawka dzienna nie może być niższa od jednej trzydziestej części minimalnego wynagrodzenia ani też przekraczać jej czterystukrotności.

Natomiast za określeniem we wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności kwoty grzywny przemawia z kolei literalna wykładnia przepisów art. 18 § 1 pkt 1 k.k.s., art. 143 § 1 pkt 2 k.k.s., art. 146 § 2 pkt 1 k.k.s., w których mowa jest o „kwocie”, a nie grzywnie. Uprawnia więc to do przyjęcia, że w przypadku tej instytucji nie chodzi o grzywnę, ale o kwotę uiszczoną tytułem kary grzywny³⁵.

Argumentacja za przyjęciem stanowiska, że we wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności należy podawać ściśle określoną kwotę jest, moim zdaniem, przekonująca. Poza tym, co wskazano wyżej, sam ustawodawca posługuje się np. w przepisie art. 17 § 1 pkt 2 k.k.s., art. 18 § 1 pkt 1 k.k.s., art. 143 § 1 pkt 2 k.k.s. czy art. 146 § 2 pkt 1 k.k.s określeniem „kwoty”, co wyraża jasną intencję prawodawcy w tej mierze.

Przepisy art. 143 § 2 i 3 k.k.s. odnoszą się do dodatkowego obowiązku pojawiającego się, gdy czyn zagrożony jest także przypadkiem przedmiotów. Z uwagi na ten obowiązek poddanie się odpowiedzialności jest wykluczone, gdy złożono już w sprawie interwencję, chyba, że będzie ona wycofana (art. 17 § 2 pkt 3 k.k.s.).

Jeżeli przypadek ten jest obligatoryjny, sprawca ma obowiązek wyrazić zgodę na ich przypadek, a gdyby nie mógł już złożyć faktycznie tych przedmiotów (zużycie, wyzbycie się, utrata) – wpłacić kwotę odpowiadającą równowartości tych przedmiotów (art. 143 § 2 k.k.s.). Należy wówczas wyjaśnić także powód niemożności złożenia przedmiotu (nie może stanowić podstawy zapłaty równowartości samo gołosłowne oświadczenie sprawcy) oraz wykazać podstawę i sposób obliczenia tej równowartości; braki w tym zakresie mogą być uzupełnione w trybie wskazanym w art. 120 k.p.k. i w toku negocjacji.

Gdy natomiast przypadek przedmiotów jest jedynie fakultatywny, sprawca musi:

- 1) wyrazić zgodę na przypadek bądź też
- 2) wystąpić o jego nieorzeczenie albo
- 3) gdyby nie mógł złożyć jedynie niektórych przedmiotów objętych przypadkiem, uiścić ich równowartość pieniężną, a co do pozostałych wyrazić zgodę na przypadek albo też wystąpić o jego nieorzeczenie (art. 143 § 3 k.k.s.)³⁶.

Uiszczenie równowartości pieniężnej przypadku przedmiotów nie wchodzi jednak w rachubę w odniesieniu do przedmiotów, którymi dysponowanie jest zakazane (art. 143 § 4 k.k.s. w zw. z art. 29 pkt 4 k.k.s.). W takim wypadku konieczna jest zgoda na przypadek, a przy niemożności jej udzielenia niezbędne staje się

³⁵ M. Marciniak, *Problematyka kary grzywny...*, s. 101.

³⁶ T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy...*, 2006, s. 581–582.

przeprowadzenie postępowania bez dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, gdyż przepadek jest zawsze obligatoryjny (art. 30 § 6 k.k.s. i art. 49 § 1 k.k.s.). To samo dotyczy sytuacji, gdy sprawca uiszczył już należność publicznoprawną związaną z przedmiotem, co mogłoby uzasadniać nieorzekanie przepadku, ale jeżeli jest to rzecz, którą dysponowanie jest zakazane, albo uiszczona należność jest niewspółmiernie niska do równowartości pieniężnej przedmiotu, sprawca występujący o zezwolenie na poddanie się odpowiedzialności musi wyrazić zgodę na przepadek (art. 143 § 5 k.k.s. w zw. z art. 31 § 3 pkt 2 k.k.s.). Może to jednak nastąpić także w toku negocjacji po przyjęciu złożonego wniosku (art. 148 § 2 pkt 2 k.k.s.).

Gdyby sprawca złożył przedmiot przepadku ulegający szybkiemu zepsuciu lub zniszczeniu albo którego przechowywanie wiąże się z nadmiernymi kosztami bądź trudnościami, organ finansowy może żądać od niego wpłacenia równowartości tego przedmiotu, chyba że chodzi o rzeczy, których posiadanie jest zabronione (art. 143 § 5 k.k.s. w zw. z art. 16 § 3 k.k.s.)³⁷.

Jeżeli wniosek o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności nie odpowiada wymaganiom formalnym, a brak jest tego rodzaju, że wniosek nie może otrzymać biegu, wzywa się osobę, od której wniosek pochodzi, do usunięcia braku w terminie 7 dni (art. 143a § 1 k.k.s.)³⁸. Wezwanie to wymaga wydania zarządzenia (art. 93 § 2 i 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.), które należy doręczyć wnoszącemu pismo z pouczeniem o skutkach nieusunięcia braku, tj. o tym, że złożony wniosek nie wywoła skutków procesowych, które ustawa wiąże z jego wniesieniem³⁹.

Stosownie do art. 143a § 2 k.k.s. uzupełnienie braku we wniosku w terminie wywołuje skutki od dnia jego wniesienia. W razie nieuzupełnienia braku w terminie, wniosek uznaje się za bezskuteczny, o czym należy pouczyć przy doręczeniu wezwania. Ustawodawca nie wymaga wydania w tej kwestii postanowienia, co upoważnia do przyjęcia za wystarczające, aby o uznaniu wniosku sprawy za bezskuteczny zdecydowano w formie zarządzenia. Biorąc pod uwagę, że po wydaniu zarządzenia tej treści postępowanie w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe jest prowadzone w dalszym ciągu, nie zamyka ono drogi do wydania wyroku i z tego powodu nie podlega zaskarżeniu (art. 466 i 459 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.).

Zarządzenie o uznaniu wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności za bezskuteczny nie wyklucza ponowienia czynności pod warunkiem, że złożenie kolejnego wniosku jest prawnie dopuszczalne, a więc nie wniesiono jeszcze aktu oskarżenia do sądu.

Ponadto z treści art. 143a § 2 zd. pierwsze k.k.s. w sposób jednoznaczny wynika, że uzupełnienie wniosku w terminie 7 dni pociąga za sobą skutki *ex tunc*,

³⁷ Ibidem, s. 582; J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania jako element...*, s. 201.

³⁸ G. Skowronek, *Kodeks karny skarbowy: art. 113–191. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 281.

³⁹ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 697; J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania jako element...*, s. 237.

sprawa bowiem, iż wniosek wywołuje skutki od dnia jego wniesienia. W sytuacji gdy uzupełniony wniosek wpłynął po upływie terminu siedmiodniowego, ale przed wniesieniem aktu oskarżenia do sądu, za datę złożenia wniosku należy przyjąć dzień wniesionego poprawionego pisma procesowego⁴⁰.

Oprócz regulacji zawartej w art. 143a k.k.s. odnośnie wymagań formalnych wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, wniosek ten powinien spełniać warunki formalne stawiane pismu procesowemu. Stosownie do dyspozycji przepisu art. 119 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. powinno ono zawierać:

- 1) oznaczenie organu, do którego jest skierowane, oraz sprawy, której dotyczy,
- 2) oznaczenie oraz adres wnoszącego pismo,
- 3) treść wniosku lub oświadczenia, w miarę potrzeby z uzasadnieniem,
- 4) datę i podpis składającego pismo.

Za osobę, która nie może się podpisać, pismo podpisuje osoba przez nią upoważniona, ze wskazaniem przyczyny złożenia swego podpisu. (art. 119 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)⁴¹.

Sprawca posiada uprawnienie do cofnięcia wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, ale jednocześnie jest pozbawiony możliwości ponownego złożenia wniosku (art. 144 § 1 i 2 k.k.s.)⁴².

Postępowanie co do udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności jest ściśle związane za złożeniem stosownego oświadczenia woli przez sprawcę.

Gdyby sprawca chciał cofnąć wniosek o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, może to uczynić dopiero po upływie jednego miesiąca, od chwili jego złożenia (art. 144 § 1 k.k.s.).

Niedopuszczalne jest cofnięcie wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności po wniesieniu do sądu przez finansowy organ postępowania przygotowawczego wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności (art. 144 § 1 k.k.s.).

Cofnięcie wniosku jest możliwe po upływie miesiąca od daty złożenia wniosku, o ile w tym czasie finansowy organ postępowania przygotowawczego nie wniósł do sądu wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności⁴³.

Jeżeli wniosek złożył przedstawiciel ustawowy niepełnoletniego (art. 142 § 3 k.k.s.), ale podejrzany uzyskał już pełnoletność, uprawniony do cofnięcia wniosku jest on sam, a nie jego ustawowy przedstawiciel, jako że ten ostatni utracił już prawo do reprezentacji.

⁴⁰ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 698–699.

⁴¹ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 1074; J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania jako element...*, s. 236.

⁴² F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 1075.

⁴³ Ibidem, s. 1076.

Cofnięcie może nastąpić w takiej samej formie jak złożenie wniosku, a więc na piśmie albo ustnie do protokołu; pismo cofające podejrzanego może przekazać także jego obrońca. W razie cofnięcia wniosku ponowne jego złożenie jest już niedopuszczalne (art. 144 § 2 k.k.s.).

Cofnięcie wniosku powinno spowodować wydanie postanowienia o pozostawieniu go bez rozpoznania przez organ finansowy, jeżeli cofnięcie to jest prawnie skuteczne. Na postanowienie to zażalenie nie służy. Jeżeli wniosek cofnięto nieskutecznie, a więc przed upływem 1 miesiąca od jego złożenia albo po wniesieniu do sądu przez finansowy organ postępowania przygotowawczego wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności (art. 144 § 1 k.k.s.), organ powinien jedynie powiadomić cofającego o bezskuteczności cofnięcia. Jeśli wniosek cofnięto przed upływem miesiąca od jego złożenia, nie jest wykluczone skuteczne cofnięcie go po upływie tego terminu, o ile organ finansowy nie wystąpi już w tym czasie do sądu o udzielenie sprawy zezwolenia na poddanie się odpowiedzialności⁴⁴.

W przypadku cofnięcia wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, kwoty uiszczone przez sprawcę w związku z jego wniesieniem do czasu zakończenia postępowania są zatrzymywane (art. 144 § 3 k.k.s.). Jest to wyrazem położenia przez ustawodawcę nacisku na realizację celu egzekucyjno-kompensacyjnego w prawie karnym skarbowym. Treść tego przepisu upoważnia do stwierdzenia, że zatrzymanie tych kwot następuje z mocy prawa, nie wymaga więc wydania postanowienia przez finansowy organ postępowania przygotowawczego⁴⁵. Za trafny należy uznać pogląd, że ustawodawca, mówiąc w art. 144 § 3 k.k.s. o zakończeniu postępowania, ma na myśli nie tylko sytuację, w której dochodzi do uprawomocnienia się merytorycznego rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu, ale również uprawomocnienie się orzeczenia formalnego o umorzeniu postępowania karnego skarbowego⁴⁶. Wyrok warunkowo umarzający postępowanie w sprawie o przestępstwo skarbowe, jak również orzeczenie o umorzeniu oraz wyrok skazujący lub uniewinniający są formalnymi sposobami zakończenia postępowania karnego skarbowego.

W razie wystąpienia przez sprawcę o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności finansowy organ postępowania przygotowawczego może zamiast aktu oskarżenia wnieść niezwłocznie do sądu wniosek o udzielenie takiego zezwolenia (art. 145 § 1 k.k.s.).

Wynikający z treści art. 145 § 1 k.k.s. wymóg „niezwłoczności” wniesienia odnośnego wniosku należałoby rozumieć w ten sposób, iż do dokonania tej czynności przez finansowy organ postępowania przygotowawczego powinno dojść

⁴⁴ T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy...*, 2006, s. 584.

⁴⁵ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 702.

⁴⁶ Por. ibidem; G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 764; Z. Gostyński, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego...*, s. 224.

bez zbędnej zwłoki. Według językoznawców „niezwłoczny” to natychmiastowy, bezzwłoczny, doraźny, błyskawiczny, momentalny⁴⁷.

Sądem właściwym do rozpoznania wniosku jest sąd rejonowy właściwy do rozpoznania danej sprawy, stosownie do właściwości miejscowej wynikającej z przepisów k.p.k., a w przypadku żołnierzy w służbie czynnej – odpowiedni wojskowy sąd garnizonowy lub okręgowy (art. 115 § 3 k.k.s.)⁴⁸.

Wraz z powyższym wnioskiem organ finansowy postępowania przygotowawczego przesyła sądowi akta postępowania z załącznikami (art. 145 § 4 k.k.s.), a więc cały materiał zgromadzony w postępowaniu poprzedzającym złożenie wniosku. Nie wchodzi zatem w rachubę jakiegokolwiek selekcjonowanie tego materiału. Braki w tym zakresie mogą uzasadniać zwrot sprawy przez sąd do uzupełnienia postępowania. Przez załączniki należy tu rozumieć dokumenty złożone przez sprawcę w związku z jego wnioskiem o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Mogą to być załączniki w postaci dowodów rzeczowych⁴⁹.

O wniesieniu do sądu wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności finansowy organ postępowania przygotowawczego zawiadamia niezwłocznie sprawcę, a gdy sprawca nie ma ukończonych 18 lat, również jego przedstawiciela ustawowego (art. 145 § 5 k.k.s.)⁵⁰.

W przypadku rozpatrywania przez finansowy organ postępowania przygotowawczego wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w pierwszej kolejności obowiązany jest zbadać, czy są spełnione warunki zastosowania tej instytucji. Wystąpienie okoliczności wyłączonej dopuszczalności udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności skutkuje niedopuszczalnością wniesienia przez finansowy organ postępowania przygotowawczego odnośnego wniosku. Organ wydaje wówczas postanowienie odmawiające wniesienia wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności (art. 147 k.k.s.)⁵¹.

Złożenie wniosku musi być poprzedzone przeprowadzeniem dochodzenia, a w jego toku przynajmniej dowodów „świadczących o tym, że wina sprawcy i okoliczności popełnienia czynu zabronionego nie budzą wątpliwości”, a także zbadanie warunków formalnych wniosku wraz z jego uzasadnieniem (art. 145 § 2 i 3 k.k.s.)⁵².

Jeżeli do chwili wniesienia wniosku sprawca nie uiszcza w całości należności publicznoprawnej powstałej w związku z przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym, to finansowy organ postępowania przygotowawczego uzależnia wniesienie wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się

⁴⁷ W. Cienkowski, *Praktyczny słownik wyrazów bliskoznacznych*, Warszawa 1993, s. 130.

⁴⁸ T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy...*, 2006, s. 584.

⁴⁹ J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania jako element...*, s. 252.

⁵⁰ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 1080–1081.

⁵¹ G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 767.

⁵² Uchwała SN z dnia 25 października 2000 r., I KZP 24/00, OSNKW 2000, nr 11–12, poz. 96.

odpowiedzialności od uiszczenia w całości należności publicznoprawnej (art. 146 § 1 k.k.s.). Co prawda art. 143 § 1 pkt 1 k.k.s. zobowiązuje sprawcę do uiszczenia należności publicznoprawnej w momencie zgłoszenia wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, lecz nie można wykluczyć, że w późniejszym czasie pojawią się dodatkowe należności, wcześniej nie ustalone.

Finansowy organ postępowania przygotowawczego może uzależnić wniesienie wniosku od uiszczenia tytułem kary grzywny dodatkowej kwoty, nieprzekraczającej jednak łącznie z kwotą już wpłaconą wysokości połowy sumy odpowiadającej górnej granicy ustawowego zagrożenia za dany czyn zabroniony (art. 146 § 2 k.k.s.)⁵³. Sformułowanie to wskazuje, iż wysokość kary grzywny jest przedmiotem negocjacji. Negocjacje mogą dotyczyć przypadku przedmiotów, gdy nie jest on obowiązkowy. Finansowy organ postępowania przygotowawczego może uzależnić wniesienie wniosku od wyrażenia zgody na przepadek przedmiotów nieobjętych wnioskiem sprawcy, czy w razie niemożności ich złożenia od uiszczenia równowartości pieniężnej tych przedmiotów, chyba że przepadek dotyczy przedmiotów, których wytwarzanie, posiadanie, obrót, przewóz, przenoszenie lub przesyłanie jest zabronione jako przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe⁵⁴. Możliwe jest też domaganie się od sprawcy uiszczenia uzupełniająco dodatkowych kosztów procesu. Sprawca ma bowiem początkowo uiścić „co najmniej” koszty zryczałtowane (art. 143 § 1 pkt 3 k.k.s.), gdyby zatem koszty rzeczywiste, np. wynikające choćby z wynagrodzeń za opinie biegłych, były znacznie wyższe od kwot zryczałtowanych kosztów, organ może uzależnić swoje wystąpienie do sądu o zezwolenie sprawcy na poddanie się odpowiedzialności od uzupełnienia ich przez sprawcę⁵⁵.

Istota negocjacji prowadzonych między sprawcą występującym o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności a finansowym organem postępowania przygotowawczego sprowadza się do określenia warunków przy spełnieniu których organ występuje do sądu z wnioskiem o zezwolenie sprawcy na skorzystanie z dobrowolnego poddania się odpowiedzialności⁵⁶.

Przedmiotem negocjacji jest zarówno sama kwota grzywny, jaka ma być dopłacona z uwzględnieniem szkodliwości społecznej czynu i możliwości majątkowych sprawcy (art. 12 k.k.s., 13 i 23 § 3 k.k.s. oraz art. 48 § 4 k.k.s.), a więc także co do liczby stawek lub wielkości stawki dziennej, jak i termin realizacji tej dopłaty. Sposób, a także rodzaj oraz czas wykonania każdego z ustalanych obowiązków organ finansowy określa po wysłuchaniu sprawcy (art. 146 § 3 k.k.s.)⁵⁷.

Negocjacje są prowadzone ze sprawcą lub – gdy jest on małoletni – także z jego ustawowym przedstawicielem. Ustalenie bowiem czasu, rodzaju i spo-

⁵³ P. Tatarczak, *Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności – wybrane problemy*, MP 2001, nr 6, s. 44.

⁵⁴ G. Skowronek, *Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności...*, s. 159–160.

⁵⁵ T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy...*, 2006, s. 589.

⁵⁶ P. Tatarczak, *Dobrowolne poddanie się...*, s. 44.

⁵⁷ T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy...*, 2006, s. 588.

sobu realizacji obowiązków sprawcy, od spełnienia których organ uzależnia swe wystąpienie do sądu, określa dopiero po wysłuchaniu tych właśnie podmiotów (art. 146 § 3 k.k.s.). Użycie w końcowym fragmencie tego przepisu „jak również” oznacza, że gdy sprawca jest małoletni, należy wysłuchać nie tylko jego ustawowego przedstawiciela, ale także i samego sprawcy; nie można też ograniczyć się do wysłuchania jedynie sprawcy⁵⁸.

Rozpoznając wniosek sprawcy, finansowy organ postępowania przygotowawczego po ewentualnych negocjacjach występuje do sądu z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności albo też wydaje postanowienie o odmowie wniesienia do sądu takiego wniosku. Odmowa może mieć miejsce nie tylko wówczas, gdy organ uważa, że sprawca powinien ponieść surowsze konsekwencje prawne niż te, jakie są możliwe przy dobrowolnym poddaniu się odpowiedzialności, ale także gdy organ nie widzi możliwości wystąpienia ze względu na dostrzeżoną potrzebę umorzenia dochodzenia. Odmowa powinna nastąpić także wówczas, gdy w trakcie negocjacji w postępowaniu ujawniono okoliczności powodujące zmianę kwalifikacji prawnej czynu w taki sposób, że udzielenie przez sąd zezwolenia nie jest już możliwe⁵⁹.

Postanowienie o odmowie złożenia przedmiotowego wniosku do sądu powinno być wydawane również, jeżeli finansowy organ postępowania przygotowawczego stwierdzi, iż:

- 1) zaistniała któraś z przesłanek negatywnych powodujących niedopuszczalność udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, czyli zgłoszenie interwencji co do przedmiotu podlegającego przepadkowi, zagrożenie przestępstwa skarbowego karą pozbawienia lub ograniczenia wolności czy popełnienia przestępstwa skarbowego zagrożonego karą grzywny w warunkach nadzwyczajnego obostrzenia kary (art. 17 § 2 k.k.s.);
- 2) z materiału dowodowego sprawy wynika, że wina sprawcy bądź też okoliczności popełnienia przez niego zarzucanego mu czynu zabronionego budzą wątpliwości;
- 3) sprawca nie wywiązał się z nałożonych na niego obowiązków, koniecznych do zastosowania wobec niego dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, czyli nie uiścił w całości należności publicznoprawnej, odpowiedniej kwoty tytułem kary grzywny czy zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania itp. (art. 143 § 1–3 k.k.s.);
- 4) sprawca nie spełnił dodatkowych wymagań, od których finansowy organ postępowania przygotowawczego uzależnił wniesienie do sądu wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Na przykład nie uiścił tytułem kary grzywny dodatkowej kwoty lub pozostałych kosztów postę-

⁵⁸ Ibidem, s. 589.

⁵⁹ Ibidem, s. 589–590.

powania bądź nie wyraził zgody na przepadek przedmiotów nieobjętych jego wnioskiem (art. 146 § 2 k.k.s.);

- 5) okoliczności sprawy, sposób działania sprawcy, charakter przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego, rodzaj i rozmiar ujemnych następstw czynu zabronionego, rodzaj i stopień naruszenia ciężącego na sprawcy obowiązku finansowego, w szczególności zaś uzasadniony interes Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub innego uprawnionego podmiotu przemawiają przeciwko zastosowaniu instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności⁶⁰.

Postanowienie finansowego organu postępowania przygotowawczego odmawiające wniesienia sprawy do sądu powinno spełniać wymogi określone w przepisie art. 94 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. Postanowienie takie powinno więc zawierać: 1) oznaczenie organu oraz osoby lub osób, wydających postanowienie, 2) datę wydania postanowienia, 3) wskazanie sprawy oraz kwestii, której postanowienie dotyczy, 4) rozstrzygnięcie z podaniem podstawy prawnej, 5) uzasadnienie. Postanowienie takie z uwagi na fakt, że zapada poza rozprawą, powinno zostać doręczone sprawcy (art. 100 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.).

Na postanowienie finansowego organu postępowania przygotowawczego w przedmiocie odmowy wniesienia wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności sprawcy przysługuje zażalenie do organu nadrzędnego nad danym organem finansowym (art. 147 k.k.s.). Organem nadrzędnym nad finansowym organem postępowania przygotowawczego jest (art. 53 § 39 k.k.s.): 1) miejscowo właściwa izba celna – w sprawach należących do właściwości urzędu celnego, 2) miejscowo właściwa izba skarbowa – w sprawach należących do właściwości urzędu skarbowego, a jeżeli postępowanie przygotowawcze prowadzi inspektor kontroli skarbowej – Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej, 3) minister właściwy do spraw finansów publicznych, jeżeli postanowienie lub zarządzenie wydał finansowy organ nadrzędny określony w pkt 1 i 2. O takim uprawnieniu sprawcę należy pouczyć (art. 147 k.k.s.). Termin do wniesienia takiego zażalenia jest 7 dniowy i liczy się od daty doręczenia postanowienia (art. 460 zd. 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Jest to termin zawity, a czynność procesowa dokonana po upływie terminu zawitego jest bezskuteczna (art. 122 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Jeżeli niedotrzymanie terminu zawitego nastąpiło z przyczyn od strony niezależnych, strona w zawitym terminie 7 dni od daty ustania przeszkody może zgłosić wniosek o przywrócenie terminu, dopełniając jednocześnie czynności, która miała być w terminie wykonana. W kwestii przywrócenia terminu orzeka postanowieniem organ, przed którym należało dokonać czynności. Na odmowę przywrócenia terminu przysługuje zażalenie (art. 126 § 1–3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)⁶¹.

⁶⁰ M. Stepanów, *Konsensualne rozstrzygnięcie...*, s. 74; I. Zgoliński, *Dobrowolne poddanie się...*, s. 173.

⁶¹ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 1088; J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania jako element...*, s. 255–256.

Organ nadrzędny nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, rozpoznając zażalenie na postanowienie odmawiające wniesienia wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności do sądu, ma prawo uchylić lub utrzymać w mocy zaskarżone orzeczenie (art. 149 § 1 k.k.s.). Uchylenie postanowienia jest rozstrzygnięciem pierwotnym instancji odwoławczej, na mocy którego zaskarżona decyzja traci byt procesowy. W rozpatrywanej sytuacji uchylenie postanowienia o odmowie wniesienia wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności rodzi konieczność wydania rozstrzygnięcia wtórnego o przekazaniu sprawy finansowemu organowi postępowania przygotowawczego w celu ponownego rozważenia kwestii podstaw do wystąpienia do sądu z wnioskiem o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Drugie z alternatywnych rozstrzygnięć organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, mianowicie utrzymanie w mocy postanowienia o odmowie wystąpienia do sądu z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, kończy tryb kontroli zażaleniowej. Wyczerpanie w tej sytuacji toku instancji oznacza, że zaskarżona decyzja zyskuje atrybut prawomocności.

Konsekwencją uprawomocnienia się negatywnej decyzji w kwestii wniosku sprawcy o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności jest powrót do sytuacji sprzed złożenia tego wniosku. W taki wypadku dalsze procedowanie jest uzależnione od okoliczności konkretnej sprawy i może prowadzić do wystąpienia do sądu z aktem oskarżenia, wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania lub wnioskiem o umorzenie postępowania i zastosowania środków zabezpieczających albo zakończyć się na etapie przedsądowym bezwarunkowym umorzeniem postępowania przez organ postępowania przygotowawczego⁶².

W sytuacji gdy organ nadrzędny nad finansowym organem postępowania przygotowawczego nie uwzględni zażalenia sprawcy, uiszczone przez sprawcę kwoty zatrzymuje się do zakończenia postępowania jako zabezpieczenie grożących mu kar, środków karnych lub innych środków oraz kosztów postępowania (art. 147 zd. drugie k.k.s. w zw. z art. 144 § 3. k.k.s.)⁶³.

V. Faza decyzyjna postępowania w przedmiocie dobrowolnego poddania się odpowiedzialności

O zezwoleniu na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności sąd orzeka wyrokiem, a o nieuwzględnieniu wniosku o udzielenie zezwolenia – postanowieniem. Orzeczenie w przedmiocie udzielenia zezwolenia ma być wydane niezwłocznie (art. 148 § 1 k.k.s.), tzn. bez nieuzasadnionej zwłoki. Oznacza to,

⁶² L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 715–716.

⁶³ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 1088–1089; J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania jako element...*, s. 257.

że sąd powinien rozpatrzyć wniosek i podjąć decyzję w pierwszym możliwym terminie wynikającym z terminarza zajęć sądu⁶⁴.

W posiedzeniu wyznaczonym w kwestii rozpoznania wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności ma prawo wziąć udział sprawca i jego obrońca, a jeśli sprawca nie ukończył 18 lat – także jego przedstawiciel ustawowy, o którym mowa w art. 142 § 3 k.k.s.

Nieusprawiedliwione niestawiennictwo prawidłowo zawiadomionego o terminie sprawy lub jego obrońcy, a także jego przedstawiciela ustawowego, nie jest przeszkodą do przeprowadzenia posiedzenia (art. 148 § 3 k.k.s.). Jak z tego wynika, obecność oskarżonego i jego obrońcy, co do zasady, nie jest obowiązkowa, ale brak prawidłowego zawiadomienia lub usprawiedliwienie nieobecności prowadzi do niemożności przeprowadzenia posiedzenia, gdyż o terminie posiedzenia wszystkie podmioty powinny być powiadomione (art. 117 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)⁶⁵.

Stawiennictwo na posiedzenie finansowego organu postępowania przygotowawczego lub jego przedstawiciela, w szczególności tego, który złożył wniosek, nie jest zasadniczo obowiązkowe, prezes sądu lub sąd może jednak zarządzić jego obowiązkowe stawiennictwo (art. 148 § 4 k.k.s.). Obecność organu finansowego lub jego przedstawiciela może okazać się potrzebna, zwłaszcza w wypadku wątpliwości co do treści porozumienia zawartego ze sprawcą. Obowiązkowe stawiennictwo prezes sądu zarządza, wyznaczając termin posiedzenia. Potrzeba obecności organu finansowego lub jego przedstawiciela może się jednak pojawić także w czasie samego posiedzenia. Wówczas jest wskazane wyznaczenie nowego terminu posiedzenia i wezwanie organu do stawiennictwa.

Po rozpoznaniu wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności sąd może:

- 1) uwzględnić wniosek i wydać wyrok o zezwoleniu na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności;
- 2) nie uwzględnić wniosku postanowieniem. Wówczas sąd powinien niezwłocznie zwrócić sprawę finansowemu organowi postępowania przygotowawczego. Przed wejściem w życie nowelizacji z dnia 28 lipca 2005 r.⁶⁶ art. 148 § 5 k.k.s. mówił o „oddaleniu wniosku”. Obecnie jest mowa o „braku podstaw do uwzględnienia wniosku”, toteż pierwotnym orzeczeniem jest nieuwzględnienie wniosku, następczym zaś – zwrócenie sprawy organowi finansowemu. Oba te rozstrzygnięcia zapadają w jednym postanowieniu;
- 3) jeśli dostrzeże taką konieczność, zwrócić sprawę do uzupełnienia postępowania przygotowawczego. Trafnie dostrzegł Sąd Najwyższy, iż w postępowaniu sądowym w sprawie udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się

⁶⁴ G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 774.

⁶⁵ T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy...*, 2006, s. 591.

⁶⁶ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 178, poz. 1479).

odpowiedzialności (art. 148 § 1 k.k.s.) dopuszczalne jest przekazanie (zwrot) sprawy finansowemu organowi postępowania przygotowawczego w celu uzupełnienia istotnych braków postępowania przygotowawczego (art. 345 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)⁶⁷;

- 4) w wypadku wystąpienia negatywnej przesłanki procesowej (art. 17 § 2 k.p.k.), umorzyć postępowanie;
- 5) pozostawić wniosek bez rozpoznania, jeżeli zostanie cofnięty przez organ finansowy. Cofnięcie wniosku będzie możliwe aż do czasu jego załatwienia, i to w sposób wiążący sąd. W wypadku cofnięcia wniosku sąd niezwłocznie powinien zwrócić sprawę finansowemu organowi postępowania przygotowawczego⁶⁸.
Sąd nie uwzględnia wniosku w sytuacji, jeżeli:
 - czyn sprawcy stanowi przestępstwo skarbowe, przy którym dobrowolne poddanie się odpowiedzialności nie wchodzi w rachubę, a został on np. wadliwie zakwalifikowany przez organ finansowy, co doprowadziło do procedury negocjacyjnej w kwestii poddania się odpowiedzialności, albo prowadzono ją i wystąpiono do sądu, choć zgłoszono interwencję, której nie wycofano (art. 17 § 2 k.k.s.) itd.;
 - sprawca w rzeczywistości nie uregulował w pełni wymaganej należności publicznoprawnej albo nie objął swoją zgodą na przepadek wszystkich przedmiotów podlegających temu przypadkowi, choć był on obligatoryjny (art. 17 § 1 k.k.s.);
 - sąd uznaje np., że kwota grzywny uzgodniona między organem a sprawcą jest zbyt łagodna wobec wagi czynu i nie wystarczająca do osiągnięcia celów procesu;
 - w ocenie sądu nie można przyjąć, że wina oskarżonego albo okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości⁶⁹.

Nieuwzględnienie wniosku nie wyklucza jego ponownego złożenia w tej samej sprawie, po wyeliminowaniu przyczyn nieuwzględnienia (np. uzgodnieniu uiszczenia wyższej kwoty tytułem kary grzywny)⁷⁰.

Jeżeli sąd uzna, że nie zachodzą podstawy do uwzględnienia wniosku, niezwłocznie zwraca sprawę finansowemu organowi postępowania przygotowawczego (art. 148 § 6 k.k.s.). Postanowienie o zwrocie sprawy organowi finansowemu nie podlega zaskarżeniu. Nie należy bowiem do postanowień, na które przysługuje zażalenie (*arg. ex art. 459 k.p.k. w zw. z art. 113 k.k.s.*)⁷¹.

W razie nieuwzględnienia wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności uiszczone przez sprawcę kwoty zatrzymuje się

⁶⁷ Zob. uchwała SN z dnia 25 października 2000 r., I KZP 24/00, OSNKW 2000, Nr 11–12, poz. 96.

⁶⁸ G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 775–776.

⁶⁹ T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy...*, 2006, s. 592.

⁷⁰ G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 777.

⁷¹ T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy...*, 2006, s. 593; J. Sawicki, *Zaniechania ukarania jako element...*, s. 267.

do zakończenia postępowania jako zabezpieczenie grożących mu kar, środków karnych lub innych środków oraz kosztów postępowania (art. 148 § 6 w zw. z art. 144 § 3 k.k.s.)⁷².

W razie zaskarżenia wyroku o zezwoleniu na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności ulega uchyleniu lub zmianie w postępowaniu odwoławczym tylko wtedy, gdy sąd orzekł:

- 1) tytułem kary grzywny kwotą inną niż uiszczona przez sprawcę,
- 2) przepadek przedmiotów lub uiszczenie ich równowartości pieniężnej w zakresie nieobjętym zgodą sprawcy (art. 149 § 1 k.k.s.).

Udzielenie zezwolenia następuje w formie wyroku. Pomimo że sens instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności sprowadza się do uproszczenia postępowania z korzyściami zarówno po stronie sprawcy, jak i organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, to jednak uznano za konieczne wprowadzenie możliwości zaskarżenia wyroku o zezwoleniu na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Możliwość uchylenia lub zmiany wyroku ograniczona została jednak tylko do wypadków zupełnie wyjątkowych, gdy organ orzekający wyszedł poza granice konsensusu osiągniętego przez finansowy organ postępowania przygotowawczego i sprawcę. Przepis art. 149 k.k.s. stanowi więc *lex specialis* w stosunku do przepisów kodeksu postępowania karnego określających podstawy uchylecia lub zmiany orzeczenia w toku instancji (art. 438 k.p.k.). Ograniczenie to nie wyłącza, oczywiście, stosowania w postępowaniu odwoławczym w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przepisów o bezwzględnych przyczynach odwoławczych (art. 439, 440 i 455 k.p.k.)⁷³.

Powołując się zatem na domniemanie racjonalności ustawodawcy, można przyjąć, że tak istotne uchybienia, jak wymienione w art. 439, 440 i 455 k.p.k., stwierdzone w wyroku o zezwoleniu na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, podlegają wyeliminowaniu w drodze kontroli odwoławczej, wywołanej wniesieniem apelacji niezależnie od stwierdzenia uchybień sprecyzowanych w art. 149 k.k.s.

Sąd odwoławczy, rozpoznający apelację od wyroku o udzieleniu zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, dysponuje pełnym wachlarzem rozstrzygnięć przewidzianych w art. 437 k.p.k. W sytuacji, w której sąd pierwszej instancji orzekł tytułem grzywny kwotę uiszczoną przez sprawcę oraz przepadek przedmiotów lub uiszczenie ich równowartości pieniężnej w zakresie, w jakim sprawca wyraził zgodę na orzeczenie wskazanych środków represji karnej i nie zachodzi żadna z bezwzględnych przyczyn odwoławczych, determinujących zmianę lub uchylecie zaskarżonego orzeczenia niezależnie od granic środka odwoławczego, sąd odwoławczy utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok. Wynika

⁷² F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 1094.

⁷³ Zob. uzasadnienie projektu Kodeksu karnego skarbowego z dnia 17 maja 1999 r., Druk sejmowy Nr 1146, s. 106; I. Zgoliński, *Dobrowolne poddanie się...*, s. 225.

więc z tego, że uchylenie lub zmiana zaskarżonego wyroku wchodzi w rachubę tylko wówczas, gdy w pierwszej instancji orzeczono tytułem grzywny kwotę inną, niż uiszczona przez sprawcę albo przepadek lub uiszczenie równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów dotyczące przedmiotów, których nie obejmowała zgoda sprawcy, chyba że zachodzi którakolwiek z przyczyn wymienionych w art. 439, 440 lub 455 k.p.k. Nie ulega wątpliwości, że zmieniając zaskarżony wyrok, sąd powinien respektować treść porozumienia zawartego przez finansowy organ postępowania przygotowawczego ze sprawcą, co w efekcie oznacza dostosowanie treści wyroku do wysokości kwoty uiszczonej tytułem grzywny przez sprawcę lub zakresu zgody sprawcy na orzeczenie przepadku przedmiotów lub uiszczenia ich równowartości pieniężnej. Uchylenie zaskarżonego wyroku stanowi rozstrzygnięcie pierwotne instancji odwoławczej, na mocy którego zaskarżony wyrok o zezwoleniu na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności przestaje obowiązywać. Mimo że rozstrzygnięcie wtórne polegające na przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania będzie stanowiło regułę, to nie można także wykluczyć umorzenia postępowania. Poza tym w następstwie przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sąd pierwszej instancji jest uprawniony do wydania postanowienia o zwróceniu sprawy do uzupełnienia postępowania finansowemu organowi postępowania przygotowawczego np. w sytuacji, w której w toku postępowania odwoławczego ustalono, że zgoda sprawcy na przepadek nie obejmuje wszystkich przedmiotów, w stosunku do których przepisy k.k.s. przewidują jego obligatoryjne orzeczenie.

Nie jest również wykluczone przerwanie lub odroczenie posiedzenia przez sąd odwoławczy na podstawie art. 397 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 k.k.s. w celu stworzenia możliwości przeprowadzenia dodatkowych uzgodnień między finansowym organem postępowania przygotowawczego a sprawcą⁷⁴.

Sąd odwoławczy orzeka na posiedzeniu jednoosobowo (art. 149 § 2 k.k.s.).

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono problematykę postępowania w przedmiocie udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Wobec niedookreślenia przez ustawodawcę charakteru prawnego dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, podjęto próbę ustalenia jego natury. Dokonano klasyfikacji przesłanek postępowania w przedmiocie udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności oraz przedstawiono krótki zarys jego przebiegu. Osobno omówiono przebieg fazy negocjacyjnej z udziałem finansowego organu postępowania przygotowawczego oraz sprawcy. Wskazano również na elementy wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności oraz jego formę.

⁷⁴ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 726–727.

Ponieważ etapem końcowym zastosowania dobrowolnego poddania się odpowiedzialności jest faza decyzyjna mająca miejsce już przed sądem, omówiono również jej przebieg. W końcowej części opracowania wskazano na możliwe rozstrzygnięcia sądu, a także zakres kontroli odwoławczej wyroku o zezwoleniu na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności.

SUMMARY

The article presents the procedure of granting authorization to voluntary submission to liability. As the legislative has not specified the legal character of voluntary submission to liability, the author attempts to determine its nature. She classifies the prerequisites for a procedure of granting authorization to voluntary submission to liability and provides a short outline of the proceeding. The course of the negotiation stage with the participation of the fiscal authority for the pre-trial proceeding and the offender is discussed separately. The elements of the application for authorization to voluntary submission to penalty and its form are also discussed. As the final stage of the application of voluntary submission to liability is the decision making stage that takes place before a court, the course of it is also discussed. Possible court decisions as well as the range of appeal control of the sentence on the authorization to voluntary submission to liability are mentioned in the final part of the study.